

การดูแลผู้สูงอายุ ในระยะสุดท้าย

สุพัตรา ปวนไผ
พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ

การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง

- การดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง หมายถึง วิธีการดูแลผู้ป่วยที่ป่วยด้วยโรคที่รักษาไม่หายขาด มีแนวโน้มที่ทรุดลง หรือเสียชีวิตจากตัวโรคในอนาคต หรือป่วยอยู่ในระยะสุดท้ายของชีวิต เน้นการดูแลแบบองค์รวม ครอบคลุมมิติกายใจ สังคม และจิตวิญญาณของทั้งผู้ป่วย และครอบครัว โดยอยู่บนเป้าหมายหลักคือ การบรรเทาความทุกข์ทรมาน และการเพิ่มหรือคงไว้ซึ่งคุณภาพชีวิตของทั้งผู้ป่วยและครอบครัว ตลอดจนการดูแลครอบครัวและญาติภายหลังการเสียชีวิต

การดูแลแบบประคับประคอง

เป็นทางเลือกใหม่
ของผู้ป่วยที่โรค
อยู่ในระยะสุดท้าย

ไม่ได้แปลว่าหยุดการรักษา
แต่เป็นการเปลี่ยน
เป้าหมายจากรักษาให้หาย
เป็นมุ่งบรรเทาอาการหรือ
ทุกข์ทรมานที่เกิดขึ้น

การดูแลผู้สูงอายุในระยะสุดท้าย

การดูแลระยะสุดท้ายหรือการดูแล
ระยะใกล้เสียชีวิต

จุดประสงค์

คือเพื่อให้ผู้ป่วยจากไปอย่าง
สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ตายดี หมายถึงตายอย่างสงบ ไม่ทรมานทรมาย ไม่กระสับกระส่าย
สำหรับชาวพุทธ การตายดีหมายถึงตายแล้วไปสู่สุคติ

การดูแลรักษาผู้สูงอายุที่โรคดำเนินเข้าสู่ระยะสุดท้าย
มุ่งเน้นการดูแลที่ตัวผู้สูงอายุ
แทนการมุ่งเน้นที่ตัวโรค ครอบคลุมทุกด้านของความเป็นมนุษย์
เพื่อ

- ผู้สูงอายุได้รับการบรรเทาอาการทุกข์ทรมานที่เกิดจากตัวโรค
- ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าจนถึงวาระสุดท้าย

การดูแลแบบประคับประคองควรเริ่มเมื่อใด

ผู้ป่วยเริ่มเมื่อได้รับการ
บอกจากแพทย์ว่าเป็นโรค
ที่รักษาไม่หาย

ครอบครัวและผู้ดูแลเริ่ม
ครอบคลุมไปจนถึงระยะเวลา
หลังผู้ป่วยเสียชีวิตจนกว่าจะ
ปรับตัวต่อการสูญเสียได้

การประสานเครือข่ายร่วมกันดูแลต่อเนื่อง

อาการที่พบบ่อยในผู้ป่วยระยะสุดท้าย

หายใจ
เหนื่อย
หอบ

อ่อนเพลีย

กลืน
ลำบาก

เบื่อ
อาหาร

ดื่มน้ำ
ลดลง

ปวด

อาการที่พบบ่อยในผู้ป่วยระยะสุดท้าย

ระบบ
ประสาท
ทำงาน
ลดลง

การพูดและ
การมองเห็นลดลง

หิวทำงานลดลง

หนาวเหน็บ
จากภายใน

การทำงาน
ของตับและ
ไตลดลง

การได้ยินและการ
สัมผัสเป็นสิ่งสุดท้าย
ที่จะสูญเสีย

หลักการดูแลผู้ป่วยใกล้เสียชีวิต สำหรับผู้ดูแลหรือคนในครอบครัว

- การสัมผัสแขน บ่า ไบหน้าอย่างอ่อนโยน นุ่มนวล หรือการจับมือ เพื่อถ่ายทอดความรัก ความอาลัยให้ผู้ป่วยรู้สึกดีได้
- การบอกรัก เคารพ นับถือ ซาบซึ้งใจ ขอขอบคุณ เพื่อให้ผู้ป่วยรับรู้ และเกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง รู้สึกตนเองมีคุณค่า
- การขอโทษและการให้อภัย ต่อเรื่องราวในอดีตที่ยังค้างคาใจอยู่เพื่อให้ผู้ตายจากไปอย่างสงบ เป็นอิสระ ไม่จองเวร หรือติดค้างกัน
- การอนุญาตให้จากไป ในกรณีที่ผู้ตายรู้สึกผูกพัน และห่วงใยคนที่ยังมีชีวิตอยู่ จนไม่ยอมกลืนใจ ให้บุคคลผู้นั้นบอกอำลาผู้ที่กำลังจะจากไป ไม่ต้องห่วงคนข้างหลัง

**หลักการดูแลผู้ป่วย
ใกล้เสียชีวิต
สำหรับผู้ดูแลหรือ
คนในครอบครัว**

- การดูแลด้านร่างกาย
- การดูแลด้านจิตใจ
- การดูแลด้านสังคม
- การดูแลด้านจิตวิญญาณ

การดูแลด้านร่างกาย

ดูแลให้รู้สึกสุขสบายที่สุด เช่น การเช็ดตัว
เช็ดหน้าให้สะอาด เปลี่ยนเสื้อผ้าที่ใส่สบาย หรือ
ชุดที่ผู้ป่วยชอบ นอนในท่าที่สบาย เปิดเพลงที่
ผู้ป่วยชอบ สัมผัสบีบนวด ให้รู้สึกผ่อนคลาย ถ้า
เจ็บปวดดูแลให้ได้รับยาแก้ปวด หายใจน้อย
หอบดูแลการได้รับออกซิเจน หากมีอาการสับสน
ไม่ควรผูกมัด ให้อยู่เป็นเพื่อน ระวังอุบัติเหตุ

การดูแลด้านจิตใจ

ปฏิบัติตามสิ่งที่ผู้ป่วยต้องการ ให้ผู้ป่วยได้ตัดสินใจเรื่องสำคัญ เช่นความต้องการทำบุญ การต้องการพบใครสักคน ต้องการหาพินัยกรรม ต้องการถอดเครื่องมือทางการแพทย์ ให้ผู้ป่วยได้เลือกสถานที่สุดท้ายที่ต้องการเช่น กรณีผู้ป่วยอยู่โรงพยาบาลหากต้องการกลับบ้าน ควรหาโอกาสพาผู้ป่วยกลับบ้านเพื่อกลับไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย หมอน ผ้าห่มที่คุ้นเคย แวดล้อมด้วยคนที่รัก หรือสัตว์เลี้ยงที่ผูกพัน

การดูแลด้านสังคม

เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยได้อยู่กับคนรัก หรือคน
ใกล้ชิด เพื่อให้ผู้ป่วยไม่รู้สึกโดดเดี่ยวหรือ
ถูกทอดทิ้ง

การดูแลด้านจิตวิญญาณ

การพูดคุยให้กำลังใจตามความเชื่อ
หรือศาสนาที่ผู้ป่วยนับถือ เพื่อให้เกิด
ความหวังหลังจากไป เกิดกำลังใจ เกิด
ความสงบ เช่น หากจากไปจากโลกนี้ก็
จะพบกับญาติหรือคนที่ผู้ป่วยนับถือ
จากไปจะได้พบกับสิ่งใหม่และมีชีวิตที่
ดีกว่าเดิม หรือจากไปเพื่ออยู่กับพระ
เป็นเจ้า

สิ่งสำคัญในการดูแลแบบประคับประคอง

การวางแผน
การดูแลรักษาล่วงหน้า

การทำความเข้าใจเรื่องแผนการดูแลรักษาล่วงหน้า เป็นกระบวนการปรึกษาหารือระหว่างผู้ป่วย ญาติ และทีมการรักษา โดยมีเป้าหมายให้การดูแลที่เกิดขึ้นตรงกับความต้องการของผู้ป่วยให้มากที่สุด

เมื่อความตายมาถึง

ถอดสายต่างๆออก จากร่างผู้เสียชีวิต

ปิดตามผู้เสียชีวิตให้ดูเหมือน
หลับ

แจ้งแพทย์ พยาบาล
หรือเจ้าหน้าที่ที่ดูแล

ทำความสะอาด ร่างผู้เสียชีวิต

จัดท่านอนในสภาพที่หนุน
หมอนขนาดเล็ก

แจ้งผู้นำชุมชน เพื่อแจ้ง
ตายตามกฎหมาย

เปลี่ยนเสื้อผ้าที่ เตรียมไว้

จัดแขนขาให้ตรงอยู่ในสภาพ
ธรรมชาติก่อนจะเริ่มแข็ง

วางแผนการจัดงานศพ

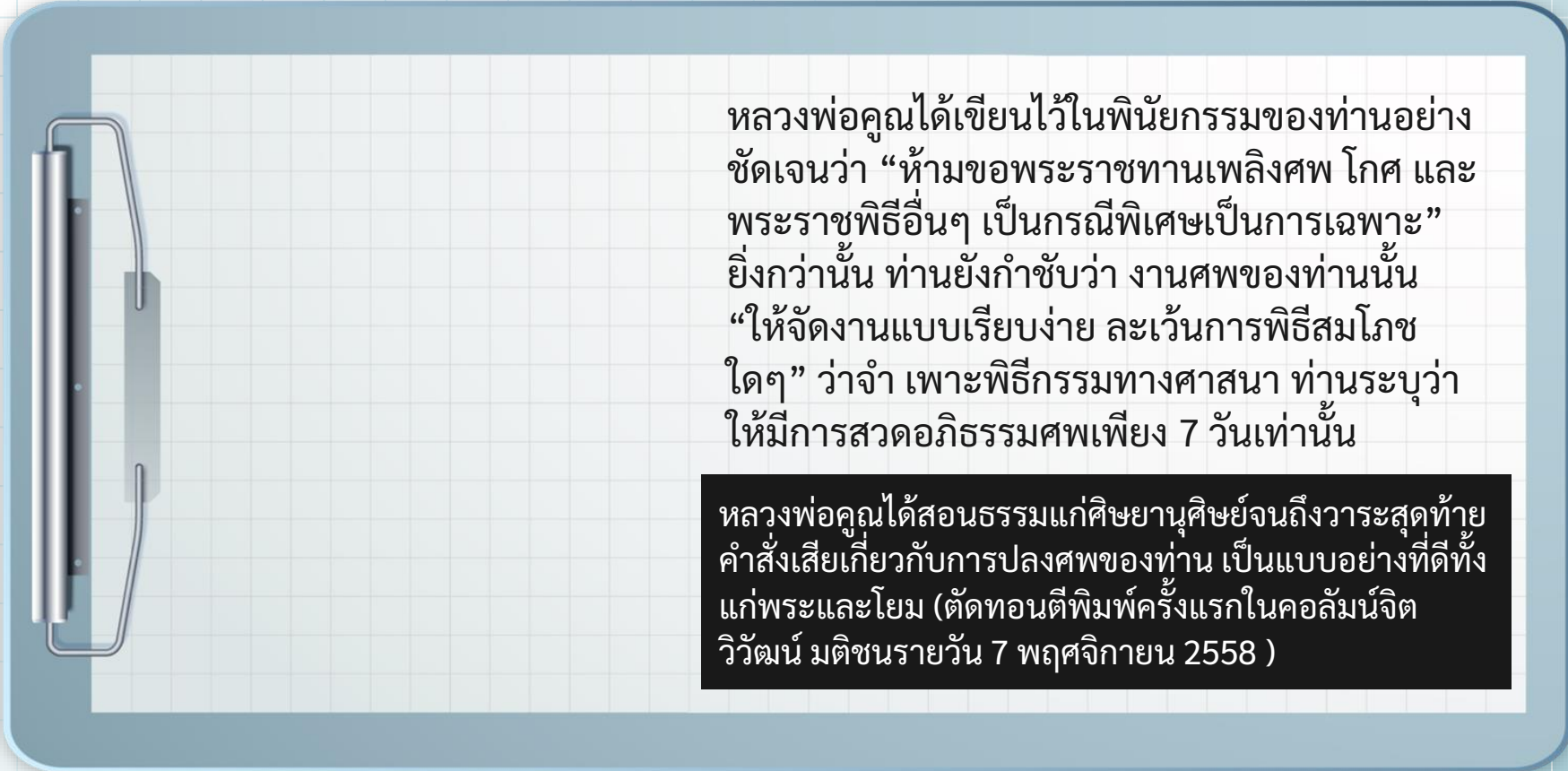

**พินัยกรรมชีวิต
เพื่อลิขิตชีวิตตนเอง**

สิทธิที่เราเลือกได้

การแสดงเจตนา
ล่วงหน้า
เมื่อไม่สามารถสื่อสารได้

หลวงพ่อกุณได้เขียนไว้ในพินัยกรรมของท่านอย่างชัดเจนว่า “ห้ามขอพระราชทานเพลิงศพ โทศ และพระราชพิธีอื่นๆ เป็นกรณีพิเศษเป็นการเฉพาะ” ยิ่งกว่านั้น ท่านยังกำชับว่า งานศพของท่านนั้น “ให้จัดงานแบบเรียบง่าย ละเว้นการพิธีสมโภชใดๆ” ว่าจำ เพาะพิธีกรรมทางศาสนา ท่านระบุว่าให้มีการสวดอภิธรรมศพเพียง 7 วันเท่านั้น

หลวงพ่อกุณได้สอนธรรมแก่ศิษยานุศิษย์จนถึงวาระสุดท้าย คำสั่งเสียเกี่ยวกับการปลงศพของท่าน เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งแก่พระและโยม (ตัดทอนตีพิมพ์ครั้งแรกในคอลัมน์จิตวิวัฒน์ มติชนรายวัน 7 พฤศจิกายน 2558)

การวางแผนการดูแลรักษาตัวเองล่วงหน้า หรือ การวางแผนสุขภาพระยะท้าย
(Advance Care Plan)

การแลกเปลี่ยนและปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างผู้ป่วย ญาติ และทีมผู้ดูแล โดยมีเป้าหมายให้การดูแลเป็นไปตามความต้องการของผู้ป่วยให้มากที่สุด

สถานที่ทำการวางแผน ..... วันที่ทำการวางแผน .....

การวางแผนการดูแลรักษาตัวเองล่วงหน้า มีรายละเอียดครอบคลุมมากกว่าเป็นแค่การปฏิเสธการรักษา ตามกฎหมายรวมกว่า 12 ข้อ

1. สิ่งที่อยู่ป่วยต้องการ หรือ ให้ความสำคัญ รวมถึงเป้าหมายในการดูแลรักษา
2. การแสดงเจตนาว่าจะรับหรือไม่รับการรักษา
3. การเลือกบุคคลใกล้ชิดผู้ทำหน้าที่แสดงเจตนาแทน เมื่อไม่สามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง

ข้อมูลผู้ป่วย: ชื่อ ..... เพศ ชาย / หญิง / .....
หมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ..... วันเดือนปีเกิด .....

การวางแผนการดูแลรักษาตัวเองล่วงหน้า หรือ การวางแผนสุขภาพระยะท้ายนี้ทำโดย

- ผู้ป่วย
- ทายาทโดยธรรมหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนผู้ป่วย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผู้ป่วยเป็น ..... ผู้แทนการตัดสินใจด้านสุขภาพ คือ ผู้ที่จะตัดสินใจแทนผู้ป่วยเรื่องการดูแลสุขภาพ และเรื่องอื่น ๆ ในกรณีที่ผู้ป่วยเข้าสู่ระยะสุดท้ายของชีวิต และสื่อสารความต้องการไม่ได้
- คือ 1. .... ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผู้ป่วยเป็น .....
2. .... ซึ่งมีความสัมพันธ์กับผู้ป่วยเป็น .....
- (กรณีที่มีผู้แทนการตัดสินใจด้านสุขภาพที่ 1 ไม่สามารถติดต่อได้ หรือ ปฏิเสธการทำหน้าที่ ขอให้ติดต่อผู้แทนการตัดสินใจด้านสุขภาพที่ 2 แทน)

เป้าหมายในการดูแลรักษาตัวเอง

- พยายามรักษาให้โรคหาย แต่มีการประเมินเป็นระยะ และยุติถ้าไม่ได้ผล
- จำกัดการรักษา ไม่ต้องการรักษาที่เสี่ยงใช้หัตถการที่รุกล้ำ (Invasive Procedure) และไม่เป็นการระ
- รักษาให้สุขสบายเท่านั้น (Comfort care)

ความต้องการเมื่อเข้าสู่วิกฤติช่วงสุดท้ายของชีวิต

1. การให้อาหารและน้ำ

- 1.1 ให้สารอาหารทางหลอดเลือดดำ ต้องการ ไม่ต้องการ
- 1.2 ให้อาหารทางสายยาง ต้องการ ทางจมูก ทางหน้าท้อง ไม่ต้องการ ทางจมูก ทางหน้าท้อง

2. การช่วยฟื้นคืนชีพ (CPR) กรณีผู้ป่วยหัวใจหยุดเต้น และ/หรือไม่หายใจ

- 2.1 การใส่ท่อช่วยหายใจ เจาะคอ ต้องการ ใส่ท่อช่วยหายใจ เจาะคอ ใช้เครื่องช่วยหายใจ ใช้เครื่องช่วยหายใจ ไม่ต้องการ ใส่ท่อช่วยหายใจ เจาะคอ ใช้เครื่องช่วยหายใจ ต้องการถอดท่อช่วยหายใจ หยุดเครื่องช่วยหายใจ
- 2.2 การปั๊มหัวใจ (CPR) ใช้เครื่องกระตุกหัวใจ ต้องการ ปั๊มหัวใจ ใช้เครื่องกระตุกหัวใจ ไม่ต้องการ ปั๊มหัวใจ ใช้เครื่องกระตุกหัวใจ

3. การรักษาฟุ้งซัน

- 3.1 การให้ยาที่เพิ่มการบีบตัวของกล้ามเนื้อหัวใจ และยากระตุ้นความดันโลหิต ต้องการ ไม่ต้องการ
- 3.2 การให้น้ำเกลือทางหลอดเลือดดำ ต้องการ ไม่ต้องการ
- 3.3 การให้ยาปฏิชีวนะทางหลอดเลือดดำ ต้องการ ไม่ต้องการ
- 3.4 การให้เลือดและส่วนประกอบของเลือด ต้องการ ไม่ต้องการ
- 3.5 การรักษาโดยการฟอกเลือด / ล้างไต (ในกรณีที่มีภาวะไตวายซึ่งต้องส่งตัวไปรักษาต่อ) ต้องการ ฟอกเลือด / ล้างไต ไม่ต้องการ ฟอกเลือด / ล้างไต
- 3.6 การรักษาอื่นๆ ..... ต้องการ ..... ไม่ต้องการ .....

4. สถานที่ ที่ผู้ป่วยต้องการดูแลระยะท้าย

- บ้าน
- โรงพยาบาล.....
- ที่อื่นๆ ระบุ.....

5. สถานที่ ที่ผู้ป่วยต้องการเสียชีวิต

- บ้าน
- โรงพยาบาล.....
- ที่อื่นๆ ระบุ.....

กรมการแพทย์
DEPARTMENT OF MEDICAL SERVICES

ขั้นตอนเมื่อแพทย์ได้รับ หนังสือแสดงเจตนา
เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลในวาระสุดท้ายของชีวิต
โรงพยาบาลมหาวชิราลงกรณธัญบุรี กรมการแพทย์

หมายเหตุ

1. เมื่อผู้ป่วยเข้ารับบริการ แพทย์มีการทวนสอบ Living will ทุกครั้ง
2. ผู้ป่วยสามารถแก้ไขเนื้อหาหนังสือแสดงเจตนาได้ตลอดเวลา
3. กรณีมีการทำหนังสือแสดงเจตนาหลายฉบับให้อัตโนมัติฉบับที่ทำหลังสุดที่ยื่นต่อแพทย์เป็นฉบับที่มีผลบังคับใช้
4. หากมีการแก้ไขหรือยกเลิกหนังสือแสดงเจตนาในโรงพยาบาล ควรมีการบันทึกแก้ไขในเวชระเบียนและบันทึกทางการพยาบาล
5. กรณีที่ผู้ป่วยมีความประสงค์เปลี่ยนแปลงเจตนาต้องเป็นผู้ป่วยที่มีสติสัมปชัญญะดีพอที่จะสื่อสารได้ตามปกติ

แผ่นพับข้อมูลการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่

**การดูแลผู้ป่วย
ระยะท้ายใกล้เสียชีวิต**

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับความดูแลและได้รับการดูแลแบบองค์รวม
- เพื่อให้ผู้ป่วยจากไปอย่างสงบและสง่างาม
- เพื่อประคับประคองให้ผู้ป่วยและครอบครัวก้าวผ่านช่วงเวลาวิกฤติได้อย่างราบรื่น

จัดทำโดย
คณะกรรมการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง
โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่
ปีที่จัดทำ 2562

**การดูแลผู้ป่วย
ระยะท้ายที่บ้าน**

จัดทำโดย
คณะกรรมการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง
โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่
ปีที่จัดทำ 2562

**คำแนะนำ
สำหรับญาติ
หลังผู้ป่วย
เสียชีวิต
ในโรงพยาบาล**

จัดทำโดย
คณะกรรมการดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง
โรงพยาบาลประสาทเชียงใหม่
1 เมษายน 2562 / 100 หน้า

